

V. SLAVISTICA PESTE HOTARE

ASPECTE DIN ACTIVITATEA INSTITUTELOR DE STUDII SLAVE DIN SUEZIA ȘI NORVEGIA

Cele mai importante centre scandinave cu tradiții, uneori apreciabile ca vechime, atît în domeniul studiilor de slavistică, cit și al lingvisticii în general, sînt universitățile din Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm (Suedia); Copenhaga, Århus (Danemarca); Oslo (Norvegia); Helsinki (Finlanda). O recentă călătorie, în octombrie—noiembrie 1967, pe care am făcut-o în Scandinavia, ca urmare a invitației de a ține prelegeri de specialitate la cîteva din aceste universități, mi-a oferit prilejul să cunosc unele aspecte ale activității lingvistice pe care o desfășoară slaviiști din Göteborg, Oslo, Uppsala și Lund.

Trebuie subliniat că viața științifică, aproape în întregul ei, este concentrată în jurul institutelor (echivalent aproximativ al catedrelor noastre universitare), în cazul de față a institutelor de studii slave, organisme complexe cu funcții didactice, științifice și administrative. Spun aceasta, întrucît activitatea de investigație științifică este indisolubil legată de cea de predare a disciplinelor de specialitate și, spre deosebire de situația de la noi, nu există, cel puțin în domeniul filologiei și al lingvisticii, institute profilate exclusiv în direcția cercetării. Întreaga activitate a institutelor este condusă de un director (prefekt, în limba suedeză), funcție pe care o deține profesorul titular, prezența în cadrul unuia și aceluiași institut a mai mulți profesori (explicabilă, de ex., prin atingerea unei anumite limite de vîrstă) fiind considerată o excepție. Colaboratorii directorului sînt, în ordinea descrescîndă a funcțiilor, preceptorii și docenții, lectorii universitari și lectorii străini, asistenții și amanensii (preparatorii, în terminologia noastră).

Primul institut de studii slave cu care am avut prilejul să iau contact este cel de la Universitatea din Göteborg, unul din cele mai mari orașe ale Suediei (*Slaviska Institutionen vid Göteborgs Universitet*). Institutul este condus de profesorul Gunnar Jacobsson, redactor-șef al publicației „Scando-Slavica” (organ al Asociației slavistilor și baltologilor scandinavi), membru al Comisiei terminologice internaționale de pe lângă CIS. D-sa ne-a vizitat țara în mai multe rînduri, ca participant la lucrările Colocviului internațional de fonetică și fonologie cu tema „Formă și substanță”, în septembrie 1965 (cînd a prezentat comunicarea *Les affriquées slaves. Problèmes de forme et substance*), și ale celui de al X-lea Congres internațional al lingviștilor (București, 28 august—2 septembrie 1967). Din ultimele lucrări ale prof. G. Jacobsson, care s-au impus atenției cititorului străin, semnalăm: *L'histoire d'un groupe de mots balto-slaves*, Göteborg, 1958, studiu valoros în care se remarcă alături de bogăția materialului faptic, logica unei expuneri clare și elegante, stăpînirea sigură a metodelor de cercetare etimologică (v. recenzia publicată în SCL, 1959, 4, p. 615—620); *Razvitie ponjatija vremeni v svete slavjanskogo časū*, în „Scando-Slavica”, IV (1958), p. 286—307 (comunicare prezentată la cel de al IV-lea Congres internațional al slavistilor, Moscova, 1958); *Polysemie und semantische Struktur. Betrachtungen anlässlich des slavischen Wortes lěto*, în „Scando-Slavica”, VI (1960), p. 189—195; *'Hauch', 'Wort' und 'Gedanke' im Slavischen*, în *Studia Slavica Gunnaro Gunnarsson sexagenario dedicata* (din seria *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensis*, 1, p. 35—42); *Étimologija i semantika na primere neskol'kich drevnerusskich slov*, în *Étimologija*, Moscova, 1964, p. 13—26; *A Rare Variant of the Name of Smolensk in Old Russian*, în „Scando-Slavica”, X (1964), p. 148—153; *Zur Frage vom Nominativ als Kasus des direkten Objekts im Slavischen*, în *Lingua viget. Commentationes Slavicae in honorem V. Kiparsky*, Helsinki, 1965, p. 71—82; *Pusjkins „Monumentet” och Alexander-*

kolonnen, Göteborg, 1965, în care se propune o nouă interpretare a cunoscutei expresii *aleksandrijskij stolp* din poezia *Pamjatnik* de A. S. Puşkin, ş.a.

La Institutul de studii slave din Göteborg își desfășoară activitatea, de asemenea, slaviști mai tineri ca Bengt Lundberg, Elena Hellberg, Olof Paulsson, Hans Åkerström ș.a., unii din aceștia pregătindu-și teza de doctor în filozofie: Göran Jacobsson, participant la recentul Congres internațional al lingviștilor de la București, Olof Paulsson, Per Lilja, Thore Pettersson, Elena Hellberg, Osten Dahl. Cursurile institutului sînt audiate, în prezent, de 95 de studenți care, potrivit sistemului universitar suedez de triplă specializare, și-au ales ca obiect de studiu, în afara altor două discipline, una din limbile slave: rusa (predată, ca limbă străină, în aprox. 50 din cele 130 de gimnazii suedeze) — 85 de studenți, și polona — 10 studenți.

Institutul se caracterizează, în ultimii ani, printr-o activitate editorială proprie (în afară de publicațiile de specialitate cu caracter panscandinav, asupra cărora ne vom opri la urmă). Astfel, în cadrul Analelor Universității din Göteborg, *Acta Universitatis Gothoburgensis*, au început să apară, din 1958, lucrări interesante de slavistică în seria *Slavica Gothoburgensis*, editată de prof. Gunnar Jacobsson. Printre numeroasele cărți și periodice din Biblioteca institutului, al căror număr crește în ritm susținut, mai ales pe bază de schimburi internaționale, figurează, în colecție completă, și *Romanoslavica*, organ al Asociației slaviștilor din R. S. România. De altfel, din cite am putut constata, această publicație poate fi găsită în fondurile de cărți ale tuturor institutelor pe care le-am vizitat, apariția ei fiind urmărită cu interes de mai toți slaviștii scandinavi.

Cel de-al doilea for de slavistică, a cărei activitate am avut prilejul s-o cunosc, este Institutul de studii slave și baltice de la Universitatea din Oslo (*Universitetet i Oslo, Slavisk-Baltisk Institutt*), în cadrul căruia își desfășoară activitatea cunoscutul baltolog scandinav, prof. Chr. S. Stang, membru al Academiei de științe din Norvegia, fost director al Institutului. Din numeroasele sale lucrări ne rezumăm a semna aici două articole apărute în ultimii ani: *Adolf Stender-Petersen als Sprachforscher*, în „Scando-Slavica”, X (1964), p. 233—234, și *Russisch Devjanosto*, în *Lingua viget. Commentationes Slavicae in honorem V. Kiparsky*, Helsinki, 1965, p. 124—129. Actualul director al Institutului, profesorul Arne Gallis, s-a făcut cunoscut, mai ales în ultimul timp, printr-o serie de lucrări interesante de etimologie slavă, gramatică și stilistică rusă, din care amintim doar câteva: *Datel'nyj padež napravlenija v slavjanskich jazykach*, în „Scando-Slavica”, IX (1963), p. 104—122; *Aksl. ašte, aserb. ače, ako, aruss. ašče (ače), apoln. acz usw. Versuch einer neuen Etymologie*, în „Scando-Slavica”, XI (1965), p. 110—121; *Zu Syntax und Stil der gegenwärtigen russischen Zeitungssprache*, în *To Honor Roman Jacobson. Essays on the Occasion of his Seventieth Birthday*, Haga—Paris, 1967, p. 697—706.

La acest institut lucrează, de asemenea, prof. Erik Krag, cercetător în domeniul literaturilor slave, și o seamă de lingviști mai tineri ca: Gyda Dahm Rinnan, Siri Sverdrup Lunden (secretară științifică a Institutului), Per Restan, Aleksej Perminow, Mirko Rumac, Geir Kjetsaa ș.a. La acest institut studiază, în prezent, aprox. 40 de studenți-slaviști, dintre care 35 se specializează în domeniul rusisticii, 2 în domeniul polonisticii și 2 în domeniul boemisticii.

În seara zilei de 30 noiembrie, la Facultatea de filozofie și istorie (facultate de litere) a Universității din Oslo s-au comemorat, într-o atmosferă solemnă, 100 de ani de la nașterea lui Olaf Broch (1867—1961), întemeietorul studiilor de slavistică în Norvegia, un adevărat Nestor al slaviștilor din țările nordice, doctor honoris causa al Universității din Praga, fost secretar general (timp de peste 20 de ani) al Academiei de științe din Norvegia, savant de reputație internațională¹, al cărui rol în dezvoltarea filologiei scandinave poate fi asemănat, în bună parte, cu cel pe care l-a jucat Ioan Bogdan în țara noastră (nu este, poate, lipsit de interes faptul că, într-o anumită perioadă, au făcut studii, amîndoi, sub îndrumarea aceleiași maestru, F. F. Fortunatov). Deschizînd ședința festivă, prof. Arne Gallis, directorul Institutului de studii slave și baltice, a dat cuvîntul profesorului Chr. S. Stang, care a evocat personalitatea marelui lingvist norvegian.

Cu acest prilej, în incinta Institutului, s-a organizat o expoziție a lucrărilor lui O. Broch, din care am reținut, în special, studii de dialectologie ca: *Studien von der slovakisch-kleinrus-*

¹ Vezi Arne Gallis, *Professor Olaf Broch zum Gedächtnis (1867—1961)*, în „Scando-Slavica”, VII (1961), p. 325—330.

sischen Sprachgrenze im östlichen Ungarn (1897–1899), *Über einen weissrussischen Dialekt aus der Gegend südlich von Vilna* (1957–1958), monografia *Die Dialekte des südlichsten Serbiens* (1903), *Opisanje odnogo govora iz jugozapadnoj časti Totemskogo uezda* (1907), *Govory k zapadu ot Mosal'ska* (1916) ș.a., lucrări de fonetică, onomastică, o *Gramatică a limbii ruse* (1936, ed. a 2-a 1944) etc. Nu poze să nu rămii impresionat, vizitînd această expoziție, de vastă corespondență personală pe care a întretinut-o O. Broch cu savanți ca Leskien, Brugmann, Fortunatov, Şahmatov ș.a., de numeroasele sale articole, apărute în diferite ziare și reviste din Oslo. Lui O. Broch îi aparține tălmăcirea în norvegiană a romanelor *Anna Karenina* de L. Tolstoi, *Frații Karamazov* de F. M. Dostoievski, precum și o serie de alte traduceri din rusă, cehă și polonă.

În Svealand, regiunea centrală a Suediei, la nord de Stockholm se găsește Uppsala, orașul cu cea mai veche universitate scandinavă (înființată în 1477), în cadrul căreia funcționează Institutul de studii slave (*Slaviska Institutionen vid Uppsala Universitet*), condus pînă nu demult de prof. Gunnar Gunnarsson, decanul de vîrstă al slaviștilor suedezi, membru al Comitetului Internațional al Slaviștilor, autor a numeroase studii, lucrări lexicografice și gramaticii slave. Actualul director al Institutului, prof. Józef Trypućko, este polonist ca formație, fapt care reiese de altfel și din tematica lucrărilor sale, din care vom aminti cîteva: *Polonica vetera Upsaliensia. Catalogue des imprimés polonais ou concernant la Pologne des XVe, XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles conservés à la Bibliothèque de l'Université Royale d'Uppsala*, Uppsala, 1958; *Polska för nybörjare* (lucrare scrisă în colaborare cu Gunnar Gunnarsson), Stockholm—Göteborg—Uppsala, 1964; *Polish Studies. Language*, in „The Year's Work in Modern Language Studies”, vol. 25 (1963), Cambridge, 1964, p. 488–507; *Pożyczki łacińskie w Pamiętniku Franciszka Michiewicza*, in „Scando-Slavica”, XI (1965), p. 210–228; *Rozmówki szwedzkie*, Wyd. 2, Varșovia, 1966; *Pierwszy tom Słownika języka Adama Mickiewicza*, in „Rocznik slawistyczny”, 26 (1966), p. 149–176, ș.a.

La acest institut, cu vechi și bogate tradiții în domeniul studierii limbilor și literaturilor slave, în cadrul căruia și-au făcut ucenicia, ca studenți, cei mai mulți slaviști suedezi din generația vîrstnică, mai activează doc. dr. Carin Davidsson (adjunct al directorului), care ne-a vizitat recent țara ca participantă la lucrările celui de-al X-lea Congres internațional al lingviștilor, dr. Witold Cienkowski (lector de limba polonă) ș.a. Membrii Institutului dispun de o publicație proprie, *Studia Slavica Upsaliensia* (în care apar, de regulă, monografii), colecție neperiodică pe limbă *Acta Universitatis Upsaliensis*. La Uppsala, cursurile de slavistică sînt audiate de aprox. 300 de studenți, cifră de-a dreptul impresionantă, 200 dintre aceștia specializîndu-se în domeniul filologiei ruse. În afara Bibliotecii institutului, formată din manuale, compendii și lucrări de strictă specialitate, studenții, îndeosebi cei ce-și pregătesc examenele de magistru sau de licență, consultă fondurile de cărți ale Bibliotecii universitare, *Carolina Rediviva*, cea mai mare bibliotecă din Suedia, cu caracter public, care dispune de o colecție valoroasă de cărți și manuscrise slave (din donația lui I. G. Sparwenfeld, lingvist și diplomat suedez de la începutul secolului al XVIII-lea), aprox. 2.400 de incunabile și, lucru fără îndoială surprinzător, peste 500.000 de teze de doctorat. Cea mai valoroasă piesă a bibliotecii este faimosul *Codex argenteus* (sau *Biblia de argint*), singurul manuscris, de proporții mai mari, în limba gotică (copie, datînd din secolul al VI-lea, a Bibliei traduse de episcopul Ulfila în secolul al IV-lea).

A doua universitate suedeză, ca vechime, este cea din Lund (1668), unde activează profesorul Knut-Olof Falk, directorul Institutului de studii slave (*Slaviska Institutionen vid Lunds Universitet*), doctor honoris causa al Universității din Poznań. D-sa s-a făcut cunoscut prin studii de etimologie slavă și toponimie, mai ales poloneză, din care ne permitem să spicuiem: *Wody węgierskie i huciańskie. Studium toponomastyczne*, vol. I—II, Uppsala-Lund, 1941 (teză de doctorat); *Dneprforsarnas namn i Keisar Konstantin VII Porfyrogenetos' De administrando imperio*, Lund, 1951, operă capitală, consacrată studiului numelor cataractelor Niprului din lucrarea „Despre administrația imperiului” a împăratului bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul; *πέλαγος τοῦ κραιίου 'Traiectus Crarii'*, in „Årsbok 1948–1949” (Slaviska Institutet vid Lunds Universitet), Lund, 1951, p. 106–137; *Slavjanskoe nazvani duba*, in „Scando-Slavica”, IV (1958), p. 265–285 (comunicare prezentată la cel de al IV-lea Congres internațional al slaviștilor, Moscova, 1958); *Ze studiów nad slawizacja litewskich nazw miejscowych i osobowych*, in „Scando-Slavica”, IX (1963), p. 87–103; *Ze studiów nad hydro-nimią suwalską: Gniliń-Kelig*, in „Acta Baltico-Slavica”, III (1966), p. 69–75; *O metodach slawizacji litewskich nazw osobowych i miejscowych. O genezie i rozpowszechnieniu nazw na ańce,*

in „Språkliga Bidrag“, vol. 5, nr. 22, Lund, 1966, p. 1–16 (comunicare prezentată la cel de-al V-lea Congres internațional al slavistilor, Sofia 1963); *Ze studiów nad nazwami jezior suwalskich: Okmin i Okminek oraz inne dublety hydronomiczne*, in SprB, vol. 5, nr. 22, 1966, p. 26–42; *Ze studiów nad hydronimią suwalską: Jęglówek, Jęglóweczek, Jęglinieć*, in același volum, p. 52–61 (vezi și *Lingua viget. Commentationes Slavicae in honorem V. Kiparsky*, Helsinki, 1965, p. 44–51).

Printre cercetătorii din Lund, care se ocupă de probleme din domeniul slavisticii și al baltologiei, se remarcă: Kärllis Draviņš și Velta Ruķe-Draviņa (studii consacrate, mai ales, limbii letone), Astrid Baecklund-Ehler, autoarea cunoscutei lucrări *Personal Names in Medieval Velikij Novgorod*, I (Stockholm, 1959), Elsa Melin, preocupată de probleme de istorie a limbii, Jerzy Nalepa, autorul unor interesante studii de hidronomie și etnonimie polonă, Marie Rádlová-Jensen (literatură slavă), Terho Paulsson, în atenția căruia se află, în prezent, studiul graurilor velicoruse din nord-estul Poloniei, ș.a.

Lucrările acestor cercetători, a căror listă este foarte incompletă, apar de cele mai multe ori în reviste ca: *Årsbok* (Anuarul Institutului de slavistică din Lund) și *Slaviska och baltiska studier* (colecție neperiodică a aceluiași institut), ambele editate de prof. K.-O. Falk; *Spåkliga Bidrag* (Contribuții lingvistice), în care se publică studii de filologie slavă, fino-ugrică și comparată (vol. 5, nr. 24 al acestei publicații, intitulat *Miscellanea polonica* și apărut în 1967, este consacrat în întregime unor probleme de onomastică și dialectologie polonă), *Acta Universitatis Lundensis* ș.a. Sub îndrumarea cercetătorilor slavisti din Institutul din Lund, care sînt în același timp cadre didactice, se inițiază, anul acesta, în probleme de lingvistică și literatură slavă 265 de studenți (rusă 218, polonă 22, cehă 14, sîrbocroată 11).

Amintesc, în sfîrșit, de Institutul de studii slave din Stockholm (*Slaviska Institutionen vid Stockholms Universitet*), pe care îl cunosc în mod indirect și destul de sumar, urmîrindu-i activitatea mai mult din unele publicații de specialitate. Slavistica este ilustrată aici de nume binecunoscute ca Peeter Arumaa, pînă nu demult director al Institutului, Nils Åke Nilsson, Anders Sjöberg, Andrejs Johansons ș.a., ale căror lucrări, mai recente, au apărut în paginile publicațiilor *Scando-Slavica*, *Orbis scriptus*, *Lingua viget*, *Acta Baltico-Slavica*, *Lönande Kunskap*. În seria *Études de philologie slave* (Acta Universitatis Stockholmiensis) a văzut lumina tiparului, cu citeva luni în urmă, o teză de doctorat, elaborată de Gerd Eriksson, *Le nid prav- dans son champ sémantique. Recherches sur le vocabulaire slave*, Stockholm-Göteborg-Uppsala, 1967.

Dintre revistele scandinave de specialitate, de cea mai largă popularitate se bucură, după cum se poate deduce cu ușurință din cele arătate mai sus, *Scando-Slavica*, publicație periodică de filologie, literatură (în mai mică măsură, istorie și arheologie) slavă și baltică, organ al Association of Scandinavian Slavists and Baltologists, care apare la Copenhaga sub îndrumarea unui comitet de redacție format din Gunnar Jacobsson, redactor-șef (succesor al regretatului lingvist danez Adolf Stender-Petersen de la Universitatea din Århus), Valentin Kiparsky, Nils Åke Nilsson, Knud Rahnbeck Schmidt, Chr. S. Stang și Knud Jordal, redactor-adjunct. Este, în sens propriu, o publicație panscandinavă (primul volum a apărut în 1955, iar ultimul volum, XII, în 1966), la care au acces însă și slavisti din alte țări. Articolele se publică, de regulă, în limbi de largă circulație: engleză, franceză, germană și rusă (uneori, și în alte limbi slave). A devenit binecunoscut, în ultimii ani, și volumul omagial *Lingua viget...*, Helsinki, 1965 (editat cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la nașterea profesorului Valentin Kiparsky), în coloanele căruia au apărut studii valoroase de slavistică și baltologie aparținînd mai ales lingviștilor scandinavi.

În afara participării la diferitele reuniuni propriu-zis internaționale, în primul rînd la congresele de slavistică (o contribuție substanțială a fost adusă de lingviștii din țările nordice la congresele de la Moscova, 1958, și Sofia, 1963), slavistii scandinavi mai obișnuiesc să organizeze, din patru în patru ani, congrese proprii, cu caracter zonal, prilej de a-și comunica realizările și de a face schimb de opinii în probleme de interes comun. Ultimul Congres al slavistilor scandinavi a avut loc la Hindsjavl (Danemarca) în august 1964, cel de-al cincilea urmînd să aibă loc în 1968.

Din această prezentare, desigur incompletă, se desprinde, cred, un element caracteristic. Este vorba de efortul susținut pe care slavistii scandinavi îl depun, cu atîta succes, pentru a contribui la progresul cunoștințelor în domeniul științei noastre.

Decembrie 1967

VICTOR VASCENCO